

Inhoud

	Voorwoord	10
Hoofdstuk 1	Wat weten we over leren? Wat is het nut van verrijking?	13
1.1	Leren is onze natuur.....	14
1.2	Psychologie, pedagogiek en cognitiewetenschap over leren.....	15
1.3	Leren in verandering: de maatschappelijke context.....	16
1.4	Wetenschap over leren: wat we (nog) niet weten.....	18
1.5	Wetenschap over leren: wat we wél weten.....	20
1.5.1	Het brein blijft een leven lang groeien.....	20
1.5.2	Het brein kan zichzelf veranderen.....	21
1.5.3	Omgeving en emoties beïnvloeden het leervermogen.....	21
1.5.4	Het geheugen werkt met patronen om oude en nieuwe kennis te koppelen.....	22
1.5.5	Metacognitie: het belang van overzicht.....	23
1.5.6	Creativiteit is te leren!.....	24
	Conclusies	25
	1. Het belang van motivatie.....	25
	2. Verrijking is geen luxe maar noodzaak voor hoogbegaafde leerlingen.....	25
	3. Een goed verrijkingstraject bouwt op metacognitief inzicht en ontwikkelt creativiteit.....	26
	4. Verrijking moet leuk zijn.....	26
	5. Verrijkingstraject als proeftuin voor het hele onderwijs.....	27
	Literatuur	27

Hoofdstuk 2	Definities en modellen: Hoe denken en leren hoogbegaafden?	29
2.1	Hoogbegaafdheid: definities en modellen	30
2.1.1	De g-factor	31
2.1.2	De Gauss-curve	32
2.1.3	Domein-specifieke modellen van hoogbegaafdheid	34
2.1.4	Hoogbegaafdheid als 'model van samenwerkende factoren'	36
2.1.5	Hoogbegaafdheid als groeiproces binnen een ontwikkelingsmodel	40
2.2	Kenmerken van hoogbegaafd denken	44
2.2.1	De g-factor	46
2.2.2	Metacognitie, structuur en overzicht: de 'beheer-taken'	46
	* <i>Gallagher: 'Expert-denken'</i>	47
	* <i>Sternberg: Analytische intelligentie</i>	48
	* <i>Bloom: 'Hogere orde'-denken</i>	49
2.2.3	Creativiteit	53
	* <i>Gary Davis</i>	53
	* <i>Dean Simonton</i>	54
2.2.4	Intensiteit	55
	* <i>Kazimierz Dabrowski</i>	55
	Conclusie	55
	Literatuur	56
Hoofdstuk 3	Signaleren	59
3.1	Voor- en nadelen van de selectie van leerlingen voor de verrijking	60
3.2	Observeren in de klas	62
3.2.1	Wat kan de observatie belemmeren?	64
3.2.2	Profielen helpen bij de observatie	67
	* <i>George Betts en Maureen Neihart</i>	68
	* <i>Vereenvoudiging van de profielen: acceptatie/ conflict/afwijzing</i>	80
3.3	Assessment	81
3.3.1	Intelligentietests en meer	81
	* <i>Omstandigheden</i>	82
	* <i>Verhullende factoren</i>	82
	* <i>Foutenpatroon</i>	82
3.3.2	Andere bronnen voor assessment	83
	Conclusie	84
	Literatuur	86

Hoofdstuk 4	Mogelijke hindernissen voor hoogbegaafden	89	
4.1	Zelfbeeld	91	
	* <i>Sociale onzekerheid</i>	92	
	* <i>Carol Dweck: Mindset</i>	92	
	* <i>Sylvia Rimm: de rol in het gezin</i>	92	
4.2	Motivatie	93	7
	* <i>Locus of Control</i>	93	
	* <i>Attributie</i>	94	
4.3	Faalangst	96	
4.4	Sociale spanningen	97	
4.5	Onderpresteren	98	
	4.5.1 Sylvia Rimm	99	
	4.5.2 Michael D. Whitley	100	
	4.5.3 Algemene kenmerken van onderpresteren	102	
	* <i>Onderpresteerders zijn slim (bovengemiddeld of meer), en niet gewend aan inspanning doen om een resultaat te bereiken</i>	102	
	* <i>Onderpresteren is een chronisch probleem, en gaat niet vanzelf over</i>	102	
	* <i>Onderpresteren komt vaak voor in meer dan één levensbereik, dus niet alleen het werk voor school; het is een vorm van het saboteren van het eigen succes, op verschillende levensgebieden</i>	102	
	* <i>Waar het mis gaat, is juist bij de simpele taken</i>	103	
	4.5.4 Persoonlijkheidskenmerken van onderpresteerders	103	
	* <i>Afhankelijkheid van de omgeving (personen, omstandigheden)</i>	103	
	* <i>Angst voor verantwoordelijkheid</i>	105	
	* <i>Gebrekkig zelfinzicht</i>	107	
	4.5.5 De begeleiding van onderpresteerders	108	
	Conclusie	112	
	Literatuur	113	
Hoofdstuk 5	Verrijgingsprogramma opzetten	117	
5.1	Het begint met de doelstelling	118	
	* <i>Vuistregel</i>	121	
	* <i>'Loskomen van de appels'</i>	121	
	5.1.1 De doelstelling: kennis en vaardigheden	122	
	5.1.2 Overzicht en transfer	123	
	* <i>Transfer</i>	124	

5.1.3	Zelfinzicht voor de leerling: 'mijn sterke en zwakke kanten'	126
	* <i>Gehavend zelfbeeld van hoogbegaafden</i>	127
	* <i>Kijken naar jezelf</i>	128
	* <i>Kijken naar de anderen</i>	128
5.1.4	Beoordelen van samenwerking	128
5.2	De optimale match tussen (hoogbegaafde) leerling en verrijkinsleerstof	129
5.2.1	'Moeilijk' betekent niet 'complex'	129
5.2.2	'Hard werken' is niet hetzelfde als 'veel leren'	131
5.2.3	Waarom complexe opdrachten nodig zijn	131
5.2.4	Waarom wrijving nodig is	133
5.2.5	Waarom veiligheid nodig is	134
	Conclusie	136
	Literatuur	137
Hoofdstuk 6	Docentcompetenties	139
	* <i>Opnieuw: wat is de doelstelling?</i>	141
6.1	Het belang van natuurlijke leergierigheid	142
6.2	Het belang van veiligheid	143
	* <i>De pyramide van Maslow</i>	143
	* <i>Je onuitgesproken verwachtingen: de paradox van Resnick & Hall</i>	145
6.3	Het belang van goede denkgewoonten	146
	* <i>Arthur Costa</i>	147
6.4	Het belang van motivatie	148
6.5	Het belang van hoge verwachtingen	149
6.6	Het belang van jouw eigen leerhouding als docent	150
6.7	Het belang van 'de hele leerling', niet alleen diens leervermogen	151
	* <i>Kazimierz Dabrowski</i>	152
6.8	Het belang van de docent als coach	155
	* <i>Maureen Neihart</i>	156
	* <i>Omgaan met stress en angst</i>	157
	* <i>Risico's aandurven, uitdagingen aangaan</i>	158
	* <i>Emoties en meningen herkennen en sturen</i>	158
	* <i>Dilemma: bij de groep horen? Of uitblinken?</i>	159
6.9	Praktische tips	160
6.9.1	Over keuzes maken: het donkere en het lichte pad	160
6.9.2	Oefenen met creatief denken	161
6.9.3	Het bevorderen van een actieve leerhouding: dynamisch testen	163

Conclusie.....	166	
Een nieuwe rol voor de docent.....	166	
Literatuur.....	168	
Hoofdstuk 7 Beoordeling, verslaglegging en evaluatie.....	171	
7.1 Beoordeling: het leertraject van de leerling.....	173	9
7.1.1 De beoordelingscriteria in kaart.....	173	
7.1.2 Ieders leerweg in kaart.....	175	
<i>Formulier 7.1.2.a. Intakegesprek.....</i>	<i>177</i>	
<i>Formulier 7.1.2.b. Tussentijds gesprek.....</i>	<i>180</i>	
<i>Formulier 7.1.2.c. Eindverslag.....</i>	<i>182</i>	
7.2 Verslaglegging.....	185	
* <i>Portfolio.....</i>	<i>185</i>	
<i>Formulier 7.2.1. Vragen voor de 'leermarkt'.....</i>	<i>187</i>	
7.3 Evaluatie.....	188	
7.3.1 Effectiviteit van het verrijgingsprogramma.....	188	
* <i>Evaluatie door de begeleider.....</i>	<i>188</i>	
* <i>Evaluatie door reguliere docent.....</i>	<i>188</i>	
7.3.2 Neveneffecten: gevolgen voor de leerling.....	188	
7.3.3 Rol van het verrijgingsprogramma binnen de school.....	189	
<i>Formulier 7.3.1. Effectiviteit van het</i>		
<i>verrijgingsprogramma.....</i>	<i>190</i>	
<i>Formulier 7.3.2.a. Neveneffecten: gevolgen voor de</i>		
<i>leerling.....</i>	<i>191</i>	
<i>Formulier 7.3.2.b. Evaluatieformulier voor de ouders.....</i>	<i>192</i>	
<i>Formulier 7.3.3. Het verrijgingsprogramma binnen de</i>		
<i>school.....</i>	<i>193</i>	
7.4 Evaluatie van je eigen rol als begeleider.....	194	
7.4.1 Discussiepunten voor de evaluatie van mijn eigen		
werk.....	194	
Literatuur.....	196	
Bronnen bij de afbeeldingen.....	197	
Dankwoord.....	199	